

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23.03.2016, sp. zn. 3 Tdo 1489/2015, ECLI:CZ:NS:2016:3.TDO.1489.2015.1

Číslo: 8/2017

Právní věta:

Pojem „přestěhování“ ve smyslu § 149 odst. 1 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů, je nutné vyložit jako reálnou změnu bydliště příslušníka bezpečnostního sboru. Jde o projev vůle příslušníka na určitém místě trvale žít, na což lze usuzovat z jeho konkrétního jednání, jímž takovou vůli realizuje. Půjde např. o přestěhování všech jeho věcí nebo alespoň jejich podstatné části, přemístění ostatních členů rodiny, přeregistrace praktického lékaře apod.

Získání bytu v místě služebního působiště nelze samo o sobě pokládat za „přestěhování“ ve smyslu § 149 odst. 1 zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů.

Proto jednání obviněného, který skutečnost, že v místě služebního působiště získal byt, příslušnému služebnímu funkcionáři zamlčel a předkládal vyúčtování náhrad skutečných cestovních výdajů, které mu byly proplaceny, nenaplnňuje skutkovou podstatu trestného činu podvodu podle § 209 tr. zákoníku.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 23.03.2016

Spisová značka: 3 Tdo 1489/2015

Číslo rozhodnutí: 8

Číslo sešitu: 2

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Podvod

Předpisy: § 209 tr. zákoníku

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud odmítl dovolání nejvyššího státního zástupce podané v neprospěch obviněného M. D. proti usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 27. 8. 2015, sp. zn. 7 To 257/2015, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Okresního soudu v Sokolově pod sp. zn. 1 T 80/2014.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Okresního soudu v Sokolově ze dne 4. 6. 2015, sp. zn. 1 T 80/2014, byl obviněný býv. plk. Mgr. M. D. podle § 226 písm. b) tr. ř. zproštěn obžaloby, podle které poté, co byl Rozhodnutím generálního ředitele Vězeňské služby ČR ve věcech služebního poměru ze dne 28. 2. 2008, č. j. 88/14/2008-50/207, ke dni 1. 3. 2008 ustanoven na služební místo ředitele Věznice H. S., požádal písemně dne 5. 3. 2008 s odkazem na § 138, § 139 a § 141 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, o proplácení náhrad cestovních výdajů a používání soukromého motorového vozidla k návštěvě rodiny, jeho žádost generální ředitel Vězeňské služby ČR schválil, a proto účtoval od 1. 3. 2008 náhrady cestovních výdajů podle části deváté, hlavy II. a IV., zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, avšak následně služebnímu funkcionáři zamlčel, že se přestěhoval do místa služebního působiště, neboť dne 30. 1. 2009 uzavřel v místě služebního působiště nejprve smlouvu o nájmu bytu v obci H. S. na adrese D. na dobu neurčitou od 1. 2. 2009, dále pak dne 1. 10. 2012 uzavřel smlouvu o nájmu bytu v obci H. S. na adrese V. na dobu určitou do 30. 9. 2014, a tím mu nárok na poskytnutí náhrad cestovních výdajů zanikl, přesto nadále předkládal vyúčtování náhrad cestovních výdajů Generálnímu ředitelství Vězeňské služby ČR, které mu byly proplaceny, a takto se za období od 1. 2. 2009 do 30. 9. 2012 obohatil ke škodě Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR celkem o částku 116 471 Kč na stravném a částku 66 516 Kč na jízdném, celkem tedy 182 987 Kč, čímž měl spáchat trestný čin podvodu podle § 209 odst. 1, 3 tr. zákoníku, neboť v žalobním návrhu označený skutek není trestným činem. Podle § 229 odst. 3 tr. ř. byla poškozená Vězeňská služba ČR odkázána se svým nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních.

2. O odvolání státního zástupce proti předmětnému rozsudku rozhodl ve druhém stupni Krajský soud v Plzni usnesením ze dne 27. 8. 2015, sp. zn. 7 To 257/2015, jímž je podle § 256 tr. ř. jako nedůvodné zamítl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Shora citované rozhodnutí odvolacího soudu napadl v neprospěch obviněného nejvyšší státní zástupce dovoláním, v němž uplatnil dovolací důvod uvedený v § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř., neboť podle jeho názoru bylo rozhodnuto o zamítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku uvedenému v § 265a odst. 2 písm. b) tr. ř., přestože v řízení mu předcházejícím byl dán důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., protože rozhodnutí soudu prvního stupně spočívalo na nesprávném právním posouzení skutku. Dovolatel poukázal na to, že podle § 149 odst. 1 zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů se za splnění dalších podmínek poskytují náhrady cestovních výdajů nejpozději do doby přestěhování do jiného místa služebního působiště. Podle § 153 odst. 7 tohoto zákona platí výslovně, že příslušník je povinen bez zbytečného odkladu oznámit služebnímu funkcionáři změnu skutečnosti, která je rozhodná pro poskytnutí náhrady cestovních výdajů. Právní pojem přestěhování ve smyslu § 149 odst. 1 uvedeného zákona je třeba dle dovolatele interpretovat tak, že se jím rozumí získání faktické možnosti užívat nemovitost určenou k bydlení, v daném případě byt, a to takovým způsobem, aby příslušník měl zajištěno plnění funkcí běžné domácnosti v České republice, tedy existenci vlastního soukromí, dále možnosti odpočinku, přespání, přípravy stravy, základních hygienických úkonů a podobně. Proto počínaje dnem 1. 2. 2009, kdy získal první byt v obci H. S., nebyl již obviněný oprávněn požadovat a inkasovat náhrady cestovních výdajů. Pojem přestěhování je podle dovolatele namísto vykládat analogicky ve smyslu § 177 odst. 2 zákoníku práce. Pokud tedy obviněný služebnímu funkcionáři nesdělil, že v místě služebního působiště získal byt, úmyslně zamlčel podstatnou skutečnost ve smyslu skutkové podstaty trestného činu podvodu podle § 209 tr. zákoníku.

4. Vzhledem k uvedenému nejvyšší státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. za podmínky uvedené v § 265p odst. 1 tr. ř. zrušil usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 27. 8. 2015, sp. zn. 7 To 257/2015, a rovněž rozsudek Okresního soudu v Sokolově ze dne 4. 6. 2015, sp.

zn. 1 T 80/2014, jakož i všechna další rozhodnutí na tato rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a podle § 265l odst. 1 tr. ř. přikázal Okresnímu soudu v Sokolově, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

5. Opis dovolání nejvyššího státního zástupce byl samosoudcem soudu prvního stupně za podmínek § 265h odst. 2 tr. ř. zaslán k vyjádření obhájci obviněného a obviněnému. Obviněný prostřednictvím obhájce uvedl, že pojem získání bytu nelze klást na roveň pojmu přestěhování. Nikdy neměl v H. S. v úmyslu trvale bydlet a setrvat tam. Po celou dobu měl trvalé bydliště i domácnost v P., kam se pravidelně vracel a uspokojoval své společenské potřeby. Nikdy proto svého nadřízeného neuvedl v omyl ohledně jakékoliv okolnosti mající vliv na přiznání cestovních náhrad. Závěrem poukázal rovněž na zásadu ultima ratio a navrhl, aby dovolání bylo odmítnuto, popř. zamítnuto.

6. Nejvyšší státní zástupce je podle § 265d odst. 1 písm. a) tr. ř. osobou oprávněnou k podání dovolání pro nesprávnost kteréhokoli výroku rozhodnutí soudu, a to ve prospěch i v neprospěch obviněného. Dovolání bylo podáno v zákonné dvouměsíční dovolací lhůtě (§ 265e odst. 1 tr. ř.) a současně splňuje formální a obsahové náležitosti předpokládané v § 265f odst. 1 tr. ř.

III.

Přípustnost dovolání

7. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 265c tr. ř.) zkoumal, zda v předmětné věci jsou splněny podmínky přípustnosti dovolání podle § 265a tr. ř. Shledal, že dovolání je přípustné podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. h) tr. ř., neboť napadá pravomocné rozhodnutí soudu druhého stupně, jímž byl zamítnut řádný opravný prostředek (odvolání) proti rozsudku uvedenému v § 265a odst. 2 písm. b) tr. ř., kterým byl obviněný zproštěn obžaloby.

8. Poněvadž dovolání lze podat jen z důvodů uvedených v § 265b tr. ř., bylo dále zapotřebí posoudit, zda konkrétní důvody, o které nejvyšší státní zástupce dovolání opírá, lze podřadit pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. ve spojení s důvodem podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., na který je v dovolání odkazováno. Toto zjištění má zásadní význam z hlediska splnění podmínek pro provedení přezkumu napadeného rozhodnutí dovolacím soudem (srov. § 265i odst. 1, 3 tr. ř.).

9. Důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je dán v případech, kdy rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Dovolatel v této souvislosti argumentoval relevantně, když ústřední námitkou svého mimořádného opravného prostředku učinil výklad sporného pojmu „přestěhování“ ve smyslu § 149 odst. 1 zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. Výklad uvedeného pojmu je totiž určující pro posouzení splnění povinnosti obviněného podle § 153 odst. 7 zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů v souvislosti s proplácením náhrad cestovních výdajů a používáním soukromého motorového vozidla k návštěvě rodiny, potažmo naplnění znaku „zamlčí podstatné skutečnosti“ ve smyslu skutkové podstaty trestného činu podvodu podle § 209 tr. zákoníku.

IV.

Důvodnost dovolání

10. Podle nalézacího soudu, jehož závěry převzal i soud odvolací, je mezi pojmy „přestěhování“ ve smyslu § 149 odst. 1 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, a „získání přiměřeného bytu“ ve smyslu § 177 odst. 2 zákoníku práce zřejmý rozdíl. K přestěhování musí vedle získání bytu přistoupit ještě další skutečnosti, zejména vůle příslušníka na tomto místě dlouhodobě bydlet, usadit se zde a vybudovat si zde úplné hmotné a společenské zázemí.

11. Naproti tomu podle dovolatele je třeba právní pojem „přestěhování“ interpretovat analogicky k

pojmu „získání přiměřeného bytu“ tak, že se jím rozumí získání faktické možnosti užívat nemovitost určenou k bydlení, v daném případě byt, a to takovým způsobem, aby příslušník měl zajištěno plnění funkcí běžné domácnosti v České republice, tedy existenci vlastního soukromí, dále možnosti odpočinku, přespání, přípravy stravy, základních hygienických úkonů a podobně.

12. Podle názoru Nejvyššího soudu takové interpretaci dovolatele nebylo možné přisvědčit.

13. Podle § 149 odst. 1 zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů příslušník, který je

- a) převeden na jiné služební místo z důvodů uvedených v § 25 odst. 1 až 3 a § 26 odst. 1 a 4,
- b) ustanoven na služební místo po vynětí ze zálohy,
- c) převelen,
- d) pověřen zastupováním na jiném služebním místě,
- e) zařazen do zálohy činné k výkonu služby k jiné organizační složce státu, právnické nebo fyzické osobě, do zálohy pro studující nebo zálohy zvláštní, do jiného místa služebního působiště, má nárok na náhrady cestovních výdajů za podmínek a ve výši jako při služební cestě.

Náhrady cestovních výdajů podle písmena a), b) nebo c) se příslušníkovi poskytují do doby jeho přestěhování do jiného místa služebního působiště; stravné se poskytuje nejdéle po dobu šesti let.

14. Podle § 177 odst. 2 zákoníku práce náhradu podle odstavce 1 (mj. náhrada při přeložení zaměstnance k výkonu práce do jiného místa) může zaměstnavatel zaměstnanci poskytovat do doby, než zaměstnanec nebo člen jeho rodiny a jiná fyzická osoba, kteří s ním žijí v domácnosti, získají v obci místa výkonu práce přiměřený byt, nejdéle však čtyři roky, a jde-li o pracovní poměr, který je sjednáván na dobu určitou, nejdéle do skončení tohoto pracovního poměru.

15. Daný interpretační problém nelze překlenout pouze jazykovým výkladem pojmu „přestěhování“. Přesto podle Slovníku spisovného jazyka českého (dostupný na <http://ssjc.ujc.cas.cz/>) se přestěhováním rozumí především změnění bytu či bydliště, přičemž významem dokonavého slovesa „změnit“ je nahradit jiným téhož druhu. Naproti tomu získat (byt) se obecně užívá ve významu nějakým úsilím nabýt, vyzískat např. koupí, darem nebo výměnou. Z tohoto pohledu nelze považovat oba pojmy za souznačné. Souhlasit lze s dílčí úvahou nalézacího soudu, že příslušník může získat byt v místě služebního působiště, a přesto se do služebního působiště nepřestěhovat.

16. Z hlediska jazykového výkladu, jakožto metody právní interpretace, nutno akcentovat rovněž zásadu terminologické jednoty, podle níž musí interpret vycházet z toho, že zákonodárce nepoužívá synonyma, a tudíž musí připisovat různým termínům různé významy (WINTR, J. Metody a zásady interpretace práva. Praha: Auditorium, 2013, s. 53). V daném případě je to navíc umocněno tím, že zákonodárce v zákoníku práce, na nějž dovolatel ve své argumentaci poukazuje, používá oba zmíněné pojmy, tj. „získání přiměřeného bytu“ i „přestěhování“, v odlišném významu. Podle § 178 zákoníku práce může zaměstnavatel zaměstnanci, kterému poskytuje nebo by mohl poskytovat náhrady podle § 165 a § 177 a který se přestěhuje do obce, v níž mu právo nebo možnost poskytování těchto náhrad zanikne, poskytnout náhradu prokázaných výdajů za přepravu bytového zařízení, jízdních výdajů a jízdních výdajů člena rodiny z bydliště do nového bydliště, nutných vedlejších výdajů souvisejících s přepravou bytového zařízení a nezbytných nutných výdajů spojených s úpravou bytu, a to až do výše 15 000 Kč. V § 178 zákoníku práce tedy zákonodárce váže dispozici právní normy na jinou okolnost uvedenou v hypotéze právní normy, než je „získání přiměřeného bytu“, přičemž ji označuje termínem

„přestěhování“. Tento pojem je třeba interpretovat v návaznosti na § 165 zákoníku práce. Náhrady v souvislosti s přeložením do jiného místa výkonu práce, než bylo sjednáno v pracovní smlouvě, totiž přísluší pouze zaměstnanci, který má bydliště odlišné od místa výkonu práce (srov. § 165 zákoníku práce). Má-li tedy zaměstnanec zaniknout právo nebo možnost poskytování náhrad již jen v důsledku přestěhování, přičemž jedinou podmínkou pro přiznání náhrad u zaměstnance přeloženého do jiného místa výkonu práce, než bylo sjednáno v pracovní smlouvě, je existence jeho odlišného bydliště od místa výkonu práce, nelze pojem „přestěhování“ vykládat jinak než jako změnu bydliště zaměstnance.

17. V současné době je institut bydliště upraven § 80 občanského zákoníku (zákona č. 89/2012 Sb.). Člověk má bydliště v místě, kde se zdržuje s úmyslem žít tam s výhradou změny okolností trvale; takový úmysl může vyplývat z jeho prohlášení nebo z okolností případu. Bydliště člověka se odvozuje od jeho přirozené potřeby usidlování se a samo o sobě nesouvisí s jinými místy spojenými s jinými aktivitami člověka. V tomto smyslu je nutno jej odlišovat od úředních evidencí pobytu osob pro účely veřejného práva [bližší viz LAVICKÝ, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 386–388]. Takto vymezeného pojmu bydliště se lze v projednávaných souvislostech přidržet, přestože okamžik nabytí účinnosti zákoníku práce předchází účinnost nového občanského zákoníku. Uvedený obsah totiž byl již dříve vymezen judikatorně, např. v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 6. 2005, sp. zn. [30 Cdo 444/2004](#) – obsah pojmu „bydliště“ není totožný s obsahem pojmu „trvalý pobyt“, kterého užívají předpisy správního práva upravující evidenci obyvatel. Bydlištěm fyzické osoby se rozumí obec, resp. městský obvod, v němž tato osoba bydlí s úmyslem se zde trvale zdržovat. Bydlištěm je zejména místo, kde má fyzická osoba svůj byt, rodinu, popř. kde pracuje, jestliže tam také bydlí. Místo, kde se fyzická osoba (pouze) zdržuje, je, na rozdíl od místa bydliště, místem, kde se tato osoba zdržuje bez úmyslu zdržovat se tam trvale. Fyzická osoba se může zdržovat nebo mít bydliště na více místech.

18. Přisvědčit nelze dovolateli v jeho argumentaci *per analogiam iuris*, tedy interpretaci § 149 odst. 1 zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů a ve světle § 177 odst. 2 zákoníku práce. Z hlediska teleologicko-systematického výkladu totiž nelze přehlédnout podstatné odlišnosti v právním postavení zaměstnance a příslušníka bezpečnostního sboru, pokud jde o přeložení zaměstnance k výkonu práce do jiného místa, než bylo sjednáno v pracovní smlouvě, resp. převedení či např. převelení příslušníka bezpečnostního sboru do jiného místa služebního působení. V prvním případě může ke změně pracovního poměru dojít pouze se souhlasem zaměstnance (§ 43 zákoníku práce), přičemž zaměstnavatel musí sdělit zaměstnanci předem nejen místo, kam má být přeložen, ale i dobu přeložení, a zaměstnanec tak poskytuje souhlas také s dobou trvání přeložení (BĚLINA, M., DRÁPAL, L. a kol. Zákoník práce. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 268 – 270). Ve druhém případě může oproti tomu ke změně služebního poměru dojít i proti vůli příslušníka bezpečnostního sboru (např. § 25 či § 36 zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů). Z tohoto pohledu je proto postavení zaměstnance výhodnější v tom, že mu umožňuje lépe si v návaznosti na změnu pracovního poměru upravit své soukromé poměry, včetně otázky případné změny bydliště. Je potom jen na konkrétním zaměstnanci, zda zvolí skutečné přestěhování za prací, nebo si pouze opatří k tomu přiměřený byt. Stabilita místa výkonu služby je oproti tomu u příslušníka bezpečnostního sboru nižší, a proto je pro něj rozhodnutí o změně svého bydliště, mnohdy včetně bydliště rodiny, těžší. Proto nelze považovat za neodůvodněnou existenci rozdílu v podmínkách zániku nároku na poskytování předmětných náhrad. Přehlédnout přitom nelze ani historický vývoj právní úpravy pracovního poměru a služebního poměru, kdy se nejen v otázce poskytování náhrad vyskytovaly vždy významné odlišnosti.

19. Z těchto důvodů neměl Nejvyšší soud pochybnosti o rozsahu a obsahu interpretovaného pojmu. Přidržel se tedy pro účely projednání tohoto mimořádného opravného prostředku užšího výkladu provedeného nalézacím soudem proti rozšiřujícímu výkladu dovolatele. Pojem „přestěhování“ ve

smyslu § 149 odst. 1 zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů je pro tento účel nutné interpretovat jako změnu bydliště příslušníka bezpečnostního sboru. Vůli příslušníka na určitém místě trvale žít (mít zde bydliště) lze usuzovat z jeho konkrétního jednání, jímž takovou vůli realizuje. Typicky půjde o přestěhování všech jeho věcí nebo alespoň jejich podstatné části, přemístění ostatních členů rodiny, ale také např. změny místa trvalého pobytu, přeregistrace praktického lékaře apod. Změna bydliště příslušníka by měla být především jeho vlastním rozhodnutím, učiněným po zvážení všech specifik nastalé situace. Lze plně souhlasit s názorem nalézacího soudu, že náhrada cestovních nákladů slouží k tomu, aby příslušník o již vybudovaný domov a zázemí a s tím spojené vazby nepřišel a aby byl připraven k výkonu služby v místech, kam se jinak třeba ani nikdy vydat nechtěl.

20. Skutkové závěry nalézacího soudu nedovolují učinit závěr, že by se obviněný kdy přestěhoval do H. S., a proto soud správně dovodil, že nenastala obžalobou tvrzená podstatná okolnost rozhodná pro poskytnutí náhrady cestovních výdajů, kterou by měl obviněný nadřízenému služebnímu funkcionáři zamlčet. Nemohlo tak dojít k naplnění skutkové podstaty trestného činu podvodu podle § 209 tr. zákoníku. Z těchto důvodů zjevně netrpí napadené rozhodnutí dovolatelem namítanou vadou.

21. Vzhledem k tomu, že relevantně uplatněné dovolací námitky nejvyššího státního zástupce nebyly shledány opodstatněnými, Nejvyšší soud podané dovolání podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl jako zjevně neopodstatněné.